

MUSIIKKI- JA ÄÄNITE- TUOTANTO SEKÄ MUUTTUVAT TUOTAN- TOTEKNOLOGIAT JA TOIMINTAYMPÄRISTÖT

Uskallan väittää, että musiikkiteknologiatutkimuksen kenttä on muutamassa vuodessa muuttunut merkittävästi. Vuonna 2012 kutsuin musiikkiteknologiaa käsitteleviä artikkeleita tuolloin päätoimittamaani Musiikin suuntaan. Silloin tarkoituksena oli kartoittaa, missä ja miten musiikintutkimuksen piirissä teknologiaan kohdistetaan tutkimusta ja käsitteenmuodostusta, eli teknologia nähdään nimenomaan tutkimuskohteena eikä ainoastaan musiikintutkimuksen apuvälineenä. Ehdotuksia teemaan sopiviksi artikkeleiksi sain vain kourallisen.

Puolitoista vuotta sitten otin ilolla vastaan kutsun Tekniikan Waiheiden musiikkiteknologiateemanumeron vierailevaksi vastaavaksi toimittajaksi. Muutamaa vuotta aiempi teemanumero oli kirkkaana muistisani, mutta nyt sainkin yllättyä todella iloisesti artikkelikutsun poikiessa ehdotuksia neljä kertaa enemmän kuin arvelimme toimituskunnan kesken lehteen pystyvämme mitenkään järkevästi sijoittamaan. Nyt saadut ehdotukset olivat poikkeuksetta hyvin laadittuja ja selkeitä spesifiin kysymykseen keskittyviä. Viidessä vuodessa tutkimuskenttä on selvästi muuttunut. Määrän ohella muutos näkyy myös tutkimusteemoissa; kiinnostus esimerkiksi musiikin ja teknologian DIY-kulttuuria tai soitin- ja studiolaittevalmistajia sekä laitteiden käyttöyhteyksiä kohtaan on kasvanut.

Tätä numeroa suunnitellessani peräänkuulutin konstekstualisoivia ja historiallisesti sensitiivisiä tarkasteluja. Valtaosa ehdotuksista vastasi tähän haasteeseen hyvin. Teknologiatutkimuksessa tarvitsemme pult-

SISÄLLYS

Pääkirjoitus: Musiikki- ja äänitetuotanto sekä muuttuvat tuotantoteknologiat ja toimintaympäristöt Mikko Ojanen	3
Artikkelit ➤ Menneiden ja tulevien äänten risteyksessä – Syntetisoijien tie suomalaiseen rock- ja popmusiikkiin 1970- ja 1980-luvuilla Pertti Grönholm	6
➤ Analogisen miksauskonsolin elinkaari kolmen laiteyksilön käyttövaiheiden kautta tarkasteltuna Kai Lassfolk	37
➤ Suoratoistopalvelut ja äänitetuotannon demokratisaatio Suomessa Juho Kaitajärvi-Tiekso	53
Katsaukset Informatiivinen, pedagoginen ja viihdyttävä sekä ennen kaikkea pysyvä ja pääsymaksuton näyttely studiolaitteiden historiasta (Mikko Ojanen)	79
Kansainvälinen teknologian historian konferenssi ICOHTEC juhli 50-vuotista taivaltaan Saint-Étienne'ssä, Ranskassa 17.–21.7.2018 (Mikko Ojanen & Jukka Kortti)	83
Arviot Futuristit puhtaan sävelen tyranniaa vastaan, uusien aistinautointojen puolesta! (Meri Kytö)	92
Uutiset	96
Abstracts	98

tien ja mutterien sekä elektroniikan piirissä yksittäisten komponenttien tasolle meneviä käsittelyjä. Näiden ohien tarvitsemme kuitenkin myös laiveampien näkökulmien tarkasteluja. Parhaimmillaan musiikkitekniologiatutkimuksessa internalistinen näkökulma yhdistyykin kontekstualisoivaan otteeseen. Varsin yksityiskohtaiseen komponenttita-son teknologian kuvaukseen tämän numeron kirjoittajista kukaan ei suuntautunut, mutta kontekstualisoivaa otetta jokainen teksti edustaa varsin mallikkaasti. Numeron yhdeksi kantavaksi teemaksi nousi murros-vaiheet musiikkitekniologioiden omaksu-misessa ja kehityksessä.

Tämän numeron vertaisarvioidussa osuudessa dosentti Pertti Grönholm Tu-run yliopistosta piirtää kuvan syntetisoijan saapumisesta Suomeen. Sähköisen soinnin omaksu-mista suomalaisessa populaarimu-siikissa on tarkastelu, mutta ennen Grön-holmin tutkimusta melko vähän. Grönhol-min käsittely tuokin uuden näkökulman sekä uutta tietoa mielenkiintoisesta teemas-ta. Syntetisaattorin Suomeen rantautumisen ohella Grönholmin käsittelyssä muodostuu mielenkiintoinen kuva kolmen muusikon pioneeritoiminnasta uusien ilmaisukeinojen ja -teknologian haltuun ottajina. Musiikki-tieteen professori Kai Lassfolk Helsingin yliopistosta puolestaan siirtää tarkastelun studiotyöskentelyyn. Hänen käsittelyssään miksauskonsolit muodostavat studiotyö-skentelyn ytimen ja ovat näin ollen luovan työn keskiössä – sen mahdollistajina mutta myös niillä operoivien toimintaa ohjaavi-na. Kolmea klassikkomikseriä esimerkkinä käyttäen Lassfolk kehittää studiolaitteiden elinkaaren tarkasteluun soveltuvaa käsitteis-töä. Teknologisen artefaktin muuttuminen toimijoiden, teknologian ja musiikillisen kontekstin vuorovaikutuksessa piiryy Lass-folkin käsittelyssä selkeästi esiin. Tohtori-koulutettava Juho Kaitajärvi-Tiekso Tam-pereen yliopistosta palauttaa tarkastelun rajauksen Suomeen kuvauksessaan suora-

Tekniikan Waiheita on Tekniikan Historian Seura THS ry:n kustantama aikakauslehti. Lehti ilmestyy neljä kertaa vuodessa. Lehden tilaushinta on 36 e/vuosi. Tilaukset ja osoitteenmuutokset: Sampsa Kaataja, sampsa.kaataja@ilry.fi, tai seuran www-sivujen kautta (www.ths.fi) tai seuran postiosoitteeseen (ks. sivu 2).

Tekniikan Historian Seuran jäsenille lehti lähetetään jäsenetuna. Kestotilaus jatkuu ilman eri uudistusta tilauksen peruutukseen asti. Tilauksen voi peruuttaa ilmoittamalla asiasta toimitukselle. Toimitus myy lehden vanhoja irtokappaleita, mikäli niitä on jäljellä.

Toimitus- ja ilmoitusmateriaali sähköpostitse päätoimittajalle tai toimitussihteerille. Normaali-postissa lähetettävän aineiston kohdalla ota yhteys toimitukseen (ks. toimituksen yhteystiedot s. 2). Lehti vastaanottaa julkaistavaksi kirjoituksia teknologian historian eri aloilta. Aineiston jättö: artikkeleiden osalta ota yhteys päätoimittajaan, muu aineisto numeroon 1/2019 18. helmikuuta.

Lehti ottaa arvosteltavaksi alalta kirjoitettuja julkaisuja, painotuotteita ja näyttelykäsikirjoituksia. Lehti ei palauta pyytämättä lähetettyjä tekstinäytteitä tai valokuvia. Valokuvien käsittelystä pyydetään sopimaan erikseen päätoimittajan kanssa.

Artikkelien sisällöstä ja niissä esiintyvistä mielipiteistä vastaa kirjoittaja. Artikkelit tarkastetaan vertaisarviointimenetelmällä. Kuvamateriaalin luovuttaja vastaa kuvien julkaisu-oikeudesta. Yksityiskohtaiset kirjoitus- ja aineisto-ohjeet löytyvät Tekniikan Historian Seuran kotisivuilta <http://www.ths.fi/fi/tekniikan-waiheita/kirjoita>.

toistoteknologian viimeaikaisesta kehityksestä. Hänen laajassa, sekä laadulliseen että tilastoaineistoon nojaavassa, käsittelyssään esiin nousee erityisesti teknologian kehityksen mahdollistama äänitetuotannon ja -jakelun demokratisoituminen. Kaitajärvi-Tiekson esiintuoman aineiston valossa teknologian kehityksen mahdollistava demokratisoituminen ei kuitenkaan ole yksiselitteinen ilmiö, vaan monitahoinen ja mielenkiintoinen tarkastelun kohde.

Vertaisarvioidun sisällön ohessa numerossa luodaan myös katsauksia niin uunituoreeseen, 100-vuotiaaseen kirjajulkaisuun kuin konferensseihin ja näyttelyihin. Dosentti Meri Kytö Tampereen yliopistosta arvioi FT Tanja Tiekson käännöksen italialaisen Luigi Russolon (1885–1947) futuristisesta manifestista Hälyjen taide (2018, Tukijaliitto; alkup. *L'Arte dei Rumori*, 1916). Odotettu suomennos oli jo itsessään kulttuuriteko, mutta käännös ei ole koskaan vain käännös, vaan suomennoksessa myös tulkitaan 100 vuotta vanha teksti tämän päivän suomeksi. Erityisesti Russolon rikkaan ääntä kuvaavan terminologian tulkkaaminen on ollut erittäin mielenkiintoinen ja haastava tehtävä. Heinäkuista teknologian historian tutkijoiden konferenssia, 50-vuotista taivaltaan Ranskan Saint-Étienne'ssä juhlinutta ICOHTECia arvioimme ja muistelemme omissa erillisissä katsauksissamme dosentti Jukka Kortin kanssa. Seinäjoen Rytmistiinstitutiin Ääniaallot -studiolaitenäyttelystä kirjasin vaikutelmani muistiin elokuun puolessa välissä. Numeron päätteeksi päätoimittaja Aaro Sahari uutisoi Tampereen Pelimuseosta ja luo katsauksen Tekniikan Waiheiden tulevaan, uuteen olomuotoon.

Iso kiitos artikkelikutsuun vastanneille ja kaikille lopulta numeroon kirjoittaneille. Suuri kiitos myös Tekniikan Historian Seuralle ja Tekniikan Waiheille mahdollisuudesta käsitellä musiikkiteknologiaa tällä foorumilla sekä päätoimittaja Aaro Saharille suuresta avusta niin sisällöllisten kysymys-

ten kuin mekaanisemman toimitustyön äärellä. Äärimmäisen kärsivällisen päätoimittajan poikkeuksellinen ammattitaito ja apu molemmissa tehtävissä oli korvaamatonta. Lämmin kiitos kuuluu myös joukolle anonyymejä vertaisarvioijia, joiden tarkkanäköinen ja tinkimätön käsittely nosti teemanumeron tasoa huomattavasti. Varsin liikuttuneena seurasin intoa, jolla alojensa huippuosajat ensin vastasivat kutsuuni ja sitten ottivat käsikirjoitukset perinpohjaiseen käsittelyyn. Keskustelu alan eri toimijoiden kesken – tässä tapauksessa erityisesti myös toimijoiden välissä – on akateemisen maailman parasta antia ja oppia.

Musiikin, teknologian ja näiden äärellä toimivien välisissä suhteissa riittää tarkasteltavaa. Tutkimuskentän ilahduttavasti rikastuttua ja aktivoituttua jatkoa varmasti seuraa – toivottavasti kiihtyvällä tahdilla.

Mikko Ojanen FM, tohtorikoulutettava musiikkitiede, Helsingin yliopisto

Tutkijatunniste: orcid.org/0000-0002-7833-9659

Mikko Ojanen työskentelee tietoasiantuntijana Helsingin yliopiston kirjaston datatuessa sekä tuntiopettajana musiikkitieteen studiossa. Työnsä ohessa Ojanen viimeistelee väitöstutkimusta suomalaisen elektroakustisen musiikin historiasta, tarkastelunsa erityiskohteena Erkki Kurenniemen sähkösoitinsuunnittelu sekä Kurenniemen soittimilla tehty musiikki.